

۲۰۵۹۰۶۳

نستیر

اخلاق زندگی "در قرآن و روایات"

دکتر حبیب الله حلیلی جلودار

دانشیار دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه مازندران

دکتر ابوالفضل مستقیمان

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

تابستان ۹۸

سرشناسه	: حلیمی جلودار، حبیب الله، ۱۳۲۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق زندگی در قرآن و روایات / مؤلفان حبیب الله حلیمی-جلو دار، ابوالفضل مستقیمان.
مشخصات نشر	: بابل: نشر مبعث، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: د. ۲۵۱ ص.
شابک	: 978-622-9597-64-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: اخلاق اسلامی
موضوع	: Islamic ethics
موضوع	: اخلاق اسلامی -- جنبه های قرآنی
موضوع	: Islamic ethics -- Qur'anic teaching
موضوع	: اخلاق اسلامی -- احادیث
موضوع	: Islamic ethics -- Hadiths
موضوع	: احادیث شیعه -- قرن ۱۴
موضوع	: Hadith (Shiites) -- Texts -- 20th century
موضوع	: تربیت اخلاقی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Moral education -- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده	: مستقیمان، ابوالفضل، ۱۳۲۷ -
رده بندی کد ره	: BPT۲۷/۸
رده بندی دا	: ۲۹۷/۶۱
شماره کد ملی	: ۵۸۸۸۰۵۰

مشخصات کتاب

انتشارات مبعث

اخلاق زندگی در قرآن و روایات"

مؤلفان: دکتر حبیب الله حلیمی جلو دار، دکتر ابوالفضل مستقیمان

نوبت چاپ: ۱۳۹۸ شمارگان: ۱۵۰۰ قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

طرح جلد: نبی الله حلیمی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۹۷۶-۴-۴

صفحه آرا: سید ابراهیم حسینی بیجی

آدرس ناشر: مازندران، بابل، میدان آستانه امامزاده قاسم (ع) ساختمان نین ماهه دوم تلفن

فکس ۰۳۰۱۶-۳۲۲۰۱۱-۰۹۱۱۳۱۰۵۴۲۹ پست الکترونیکی ناشر:

abdolahi_mabas@yahoo.com

تمامی حقوق این اثر محفوظ است و تکثیر یا تولید مجدد آن بدون اجازه مؤلفان ممنوع و

پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه.....
۳.....	سخن اول: اخلاق زندگی و مبانی اسلامی آن.....
۵.....	۱. مقدمه.....
۷.....	۲. فعل طبیعی و فعل اخلاقی.....
۹.....	۳. خاستگاه احکام اخلاقی.....
۱۱.....	۴. واقعیت مسائل اخلاقی.....
۱۳.....	۵. مبانی اخلاق استواری.....
۱۴.....	۶. اطلاق و نسبیت اخلاق.....
۱۷.....	سخن دوم: شخصیت اخلاقی انسان.....
۱۹.....	۱. مقدمه.....
۲۳.....	۲. ویژگی‌های شخصیت از نگاه اسلام.....
۲۴.....	۱-۲. ویژگی‌های شخصیت در نوع انسان.....
۲۴.....	۱-۱-۲. دارای سرشت نیک و الهی.....
۲۴.....	۲-۱-۲. دارای فضیلت و شایسته کرامت.....
۲۶.....	۳-۱-۲. مجموعه‌ای از ضعفها و قوتها.....
۲۷.....	۲-۲. ویژگی‌های شخصیت فردی انسان.....
۲۷.....	۱-۲-۲. بهره‌گیری صحیح از امکانات معرفتی.....
۲۹.....	۲-۲-۲. عامل وراثت و زمینه‌های پیش از ولادت.....
۳۱.....	۳-۲-۲. محیط تربیتی و فرهنگ اجتماعی.....
۳۳.....	۴-۲-۲. حاکمیت‌ها و اقتدارهای سیاسی و اجتماعی.....
۳۷.....	سخن سوم: اخلاق زندگی و شادی و نشاط.....

۳۹.....	۱. مقدمه.....
۴۱.....	۲. شادی و نشاط در قرآن و روایات.....
۴۴.....	۳. معیارهای شادی و نشاط در اخلاق اسلامی.....
۴۴.....	۱-۳. شادی و نشاط ممدوح.....
۴۴.....	۱-۱-۳. شادی و نشاط با محوریت توحید.....
۴۵.....	۲-۱-۳. شادی و نشاط در پرتو پرهیز از گناه.....
۴۵.....	۳-۱-۳. اعیان ارزش‌ها.....
۴۶.....	۴-۱-۳. ساد کردن، دیگران.....
۴۷.....	۵-۱-۳. شادی با ائمه عصومین (ع).....
۴۷.....	۲-۳. شادی و نشاط در امور.....
۴۷.....	۱-۲-۳. شادمانی برای گناه.....
۴۸.....	۲-۲-۳. دروغ شادی آور.....
۴۹.....	۳-۲-۳. شادمانی کاذب.....
۵۰.....	۱-۳-۲-۳. نشاط برای حیات دنیا.....
۵۱.....	۲-۳-۲-۳. نشاط برای باورهای نادرست خود.....
۵۱.....	۳-۳-۲-۳. نشاط برای اعمال خود.....
۵۲.....	۴-۳-۲-۳. نشاط برای علم اندک.....
۵۳.....	۴. عوامل شادی آفرین در اخلاق زندگی.....
۵۶.....	۵. شرایط و حدود شادی و نشاط.....
۵۷.....	۱-۵. پرهیز از گناه.....
۵۸.....	۲-۵. پرهیز از آزار مؤمنان.....
۵۸.....	۳-۵. پرهیز از لهو.....
۵۹.....	سخن چهارم: نظام اخلاقی و تمدن نوین اسلامی.....

۶۱.....	۱. مقدمه.....
۶۲.....	۲. رابطه اخلاق و دین.....
۶۵.....	۳. تعامل اخلاق بشری با نظام اخلاقی اسلام.....
۷۰.....	۴. مبانی نظام اخلاقی اسلام.....
۷۱.....	۴-۱. هستی شناختی.....
۷۱.....	۴-۲. انسان شناختی.....
۷۱.....	۴-۳. معرفت شناختی.....
۷۲.....	۴-۴. روش شناختی.....
۷۳.....	۴-۵. راهنما شناختی.....
۷۴.....	۵. ویژگی های نظام اخلاقی اسلام در تمدن نوین اسلامی.....
۷۴.....	۵-۱. فراگیر بودن.....
۷۵.....	۵-۲. وحدت و یکپارچگی.....
۷۵.....	۵-۳. اعتدال.....
۷۶.....	۵-۴. وحيانی بودن.....
۷۶.....	۵-۵. تأیید مراتب ارزشهای اخلاقی.....
۷۷.....	۶. کارکردهای نظام اخلاق الهی.....
۷۷.....	۶-۱. زمینه ساز وحدت و همبستگی.....
۷۷.....	۶-۲. عزت مندی و عدم وابستگی.....
۷۸.....	۶-۳. برقراری عدالت اجتماعی.....
۷۸.....	۶-۴. اعتلای جامعه در ابعاد مادی و معنوی.....
۸۱.....	سخن پنجم: اخلاق سیاسی اسلام در تطبیق با اخلاق سیاسی غیردینی.....
۸۳.....	۱. مقدمه.....
۸۴.....	۲. تعریف اخلاقی سیاسی.....

۱۶	۳. اخلاق سیاسی از دیدگاه نیچه.....
۸۸	۱-۳. اخلاق ابرمرد از دیدگاه نیچه.....
۸۹	۴. اخلاقی سیاسی در اسلام.....
۹۰	۱-۴. مؤلفه‌های اخلاق سیاسی امام علی (ع).....
۹۰	۱-۴-۱. حق طلبی.....
۹۳	۱-۴-۲. عدالت محوری.....
۹۴	۱-۴-۳. اراده‌آفری قدرت.....
۹۶	۱-۴-۴. وجه به کرامت انسانی افراد.....
۹۸	۱-۴-۵. زهد و ساده‌زیستی.....
۹۹	۱-۴-۶. دلسوزی به مردم.....
۱۰۳	سخن ششم: راه‌های حفظ و ترویج اخلاق زندگی.....
۱۰۵	۱. انسان خوب و عارضه غفلت.....
۱۰۸	۲. عوامل بیداری.....
۱۰۸	۳. نشانه‌های افراد غافل.....
۱۰۸	۴. عواقب غفلت.....
۱۰۹	۵. جهاد با نفس.....
۱۱۱	۱-۵. مشارطه.....
۱۱۳	۲-۵. مراقبه.....
۱۱۵	۳-۵. محاسبه.....
۱۱۶	۴-۵. معاقبه.....
۱۱۷	۵-۵. عبادات شبانه و غفلت زدایی.....
۱۱۵	۱-۵-۵. اهمیت قرآن.....
۱۲۰	۲-۵-۵. آثار قرائت قرآن.....

- سخن هفتم: اخلاق زندگی و سلامت جسم..... ۱۲۳
۱. قناعت و آثار آن..... ۱۲۵
۲. کم خوری و اعتدال در غذا..... ۱۲۸
- ۱-۲. مقدار کم خوری..... ۱۳۰
- ۱-۱-۲. فوائد کم خوری و مضرات پر خوری..... ۱۳۱
- ۱-۱-۱-۲. سلامت و اعتدال جسم و روح..... ۱۳۱
- ۱-۱-۲-۲. کم خوری و استفاده از فرصت‌ها..... ۱۳۲
- ۱-۱-۲-۳. کم خوری و سلامتی روح و نشاط روان..... ۱۳۲
- ۱-۱-۲-۴. کم خوری و دوری از اسراف و تبذیر..... ۱۳۳
- ۱-۱-۲-۵. کم خوری و زایش حکمت و دانش..... ۱۳۳
- ۱-۱-۲-۶. کم خوری و اسارت نفس..... ۱۳۳
- ۱-۱-۲-۷. کم خوری و توفیق در عبادات..... ۱۳۴
- ۱-۱-۲-۸. کم خوری و اشتیاق فرشتگان..... ۱۳۴
- ۱-۱-۲-۹. کم خوری و حیات قلب..... ۱۳۴
- ۱-۱-۲-۱۰. کم خوری و ملکوت آسمانها..... ۱۳۵
- ۱-۱-۲-۱۱. کم خوری و نزول رحمت الهی..... ۱۳۵
- ۱-۱-۲-۱۲. کم خوری؛ رقت قلب و تأثیر موعظه..... ۱۳۵
- ۱-۱-۲-۱۳. کم خوری مایه اندیشیدن و تفکر صحیح..... ۱۳۵
- ۱-۱-۲-۱۴. کم خوری و حال دعا و مناجات..... ۱۳۶
- ۱-۱-۲-۱۵. کم خوری و تداوم تقوی..... ۱۳۶
- ۱-۱-۲-۱۶. کم خوری و لذت بردن از طعام..... ۱۳۶
- ۱-۱-۲-۱۷. کم خوری و درک فقر و مساکین..... ۱۳۶
- ۱-۱-۲-۱۸. کم خوری و هزینه پایین..... ۱۳۷

۱۳۷	۲-۱-۱-۱۹. کم خوری و مصونیت از شیطان.....
۱۳۷	۲-۱-۱-۲۰. کم خوری و ترک تن پروری.....
۱۴۱	سخن هشتم: مدیریت خشم؛ بروز عالی ترین اخلاق.....
۱۴۳	۱. مقدمه.....
۱۴۴	۲. نشانه های حافظ دین.....
۱۴۴	۲-۱. خاموش کردن شعله های شهوت.....
۱۴۵	۲-۲. مهار کردن قوه غضب.....
۱۴۶	۲-۲-۱. سلاج غضب.....
۱۴۶	۲-۲-۱-۱. علاج علم.....
۱۴۶	۲-۲-۲-۱. علاج عملی.....
۱۴۷	۳. امیدواری در خیر و امنیت ارشاد.....
۱۴۸	۳-۱. مصادیق خیر.....
۱۴۹	۳-۲. مصادیق شر.....
۱۴۹	۴. انسان مکظوم و صفات پسندیده.....
۱۵۰	۴-۱. يَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَهُ.....
۱۵۳	۴-۲. يُعْطَى مَنْ حَرَمَهُ.....
۱۵۴	۴-۳. يَصِلُ مَنْ قَطَعَهُ.....
۱۵۴	۴-۴. خیر همگانی.....
۱۵۷	سخن نهم: صبر و حلم و آثار آن.....
۱۵۹	۱. خونسردی در شدائد و مشکلات.....
۱۶۰	۲. شکیبایی در ناگواری ها و سپاس در نعمت ها.....
۱۶۱	۳. صبوری در شداید و ناملایمات.....
۱۶۳	۴. حلم و بردباری.....

۱۶۵.....	۱-۴. کارآئی و نقش بردباری.....
۱۶۸.....	۲-۴. مراتب حلم.....
۱۶۹.....	۳-۴. ثمرات حلم.....
۱۷۰.....	۱-۳-۴. ظلم نکردن به بهانه دشمنی و گناه نکردن به خاطر دوستی.....
۱۷۰.....	۲-۳-۴. بی توجهی به باطل در دایره حق.....
۱۷۲.....	۳-۳-۴. بی سندی و عدم انتقام.....
۱۷۲.....	۲-۳-۴. نفع رساندن.....
۱۷۵.....	سخن دهم: رابطه اخلاق با تقوی و فضایل (۱).....
۱۷۷.....	۱. مقدمه.....
۱۷۷.....	۲. تقوی در قرآن.....
۱۷۸.....	۳. تقوی در روایات.....
۱۷۹.....	۴. اهمیت تقوی در قرآن.....
۱۸۲.....	۵. فضائل اخلاقی پرهیزگاران.....
۱۸۲.....	۱-۵. میانه روی.....
۱۸۳.....	معانی مجازی تقوی.....
۱۸۹.....	۲-۵. تواضع.....
۱۹۵.....	سخن یازدهم: رابطه اخلاق با تقوی و فضایل (۲).....
۱۹۷.....	۳-۵. چشم و گوش حق بین و حق شنو.....
۲۰۰.....	۴-۵. تحمل حوادث سخت.....
۲۰۲.....	۵-۵. عظمت خدا در قلب.....
۲۰۳.....	۶-۵. یقین در سر حد شهود.....
۲۰۷.....	۷-۵. سهولت در برخورد ها.....
۲۰۹.....	۸-۵. حزن سازنده.....

سخن دوازدهم: سخن نیکو در اخلاق زندگی.....	۲۱۳
۱. مقدمه.....	۲۱۵
۲. خطرات زبان.....	۲۱۷
۳. بد زبانی.....	۲۱۸
۴. درمان بیماری‌های زبان.....	۲۱۹
۵. گفتار ملایم.....	۲۲۴
۶. اجتناب از نقاب رشت.....	۲۲۵
فهرست منابع و مآخذ.....	۲۳۱

مقدمه

انسان وقتی متولد می‌شود مواجه است با دو امر مهم در زندگی خود؛ آن دو امر، ابتدایش سبداً - توحید - و انتهایش معاد - مرگ - می‌باشد؛ لذا هر موجودی از جمله انسان، ناگزیر از گذران بین این دو - سبداً و معاد - است، یعنی اول و آخر زندگی انسان در دست خود قرار نمی‌گیرد؛ اما اینکه چگونه زندگی کند و یا اینکه چگونه زندگی کردن فرزند خود را جهت دهد دست اوست، پس انسان اختیار چگونه زیستن خود و فرزندان خود را دارد و برای چگونه زیستن و چگونه زیست دادن، نیاز به برنامه دارد؛ این برنامه را یا خود می‌تواند بنویسد و یا دگرانی مثل او بنویسند - خرد جمعی - و یا اینکه از جایی دریافت کند که او و دیگران، خرد او و خرد دیگران را، خالق است. حال که انسان ناگزیر از زیستن و نیز ناگزیر از داشتن برنامه است عاقلانه‌ترین راه دریافت برنامه از کسی است که او و زیست او و برنامه زیستن او را، علوه، اویندا و آن اخلاق و حیانی یا اخلاق اسلامی است.

اخلاق زندگی در اسلام در صدد آراستن انسان به فضایل و پیراستن وی از رذایل است تا حدی که صفات پسندیده در انسان به صورت ملکه و عادی در آید، به گونه‌ای که به راحتی کار خوب را انجام دهد و به راحتی از انجام کار زشت باز بماند. در اخلاق زندگی فضایی مانند توکل، توبه، خودسازی، انابه و... مطرح است. در اخلاق فردی صفاتی مانند صبر، شجاعت، ثبات قدم، صفای ذهن، و... وجود دارد، و در اخلاق اجتماعی تکریم، انفاق، دیگرخواهی، معاشرت نیکو، عدالت، انصاف و... را حضور دارد و در اخلاق محیط

زیست، صفات احترام به طبیعت، برخورد زیبا با جانوران، و... به چشم می‌خورد. وظیفه اخلاق اسلامی، آراسته شدن به این فضایل پسندیده و دور شدن از رذایلی است که در مقابل این فضایل قرار دارد.

نگارندگان بر آن شدند که نام بحث‌های کتاب را نه «درس» بنامند و نه «گفتار»، بلکه عنوان "سخن" را بر آنها بگذارند! لذا در این قسمت بر خود لازم می‌دانیم تا از عزیزانی که در برخی "سخن‌ها" همکاری خوبی با ما داشته‌اند تشکر وافر داشته باشیم: از سرکار خانم مرگال حکمتی در "سخن سوم"؛ از سرکار خانم رقیه براریان مرزونی در "سخن چهارم" و از آقای عزت‌الله پاتیار در "سخن پنجم" سپاس خود را اعلام می‌داریم. در انتها معروض می‌داریم که به طور مسلم همیشه و در همه حال، نظرات و پیشنهادات خوانندگان عزیز، موجب نمای کار علمی و تحقیقی خواهد بود؛ نگاه اندیشورزانه شما، امتنان نگارندگان را در پی خواهد داشت؛ لذا قبلاً از همه اندیشمندانی که ما را از نقطه نظرات خویش در اصلاح این اندک، بهره‌مند می‌سازند نهایت تشکر را داریم.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

تابستان ۱۳۹۸

حسین الله حلیمی جلودار

ابوالفضل مستقیمان